ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
CHRISTINE STIX-HACKL
της 11ης Μαΐου 2006 [1]

I — Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

1. Η υπό κρίση αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αφορά, όπως και η παράλληλη διαδικασία λόγω παραβάσεως κράτους μέλους [2], το ζήτημα της σχέσης που υφίσταται μεταξύ των εγγυήσεων που παρέχει η οδηγία 98/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος [3] (στο εξής: οδηγία), και μιας διάταξης εθνικού δικαίου που προβλέπει ότι οι αλλοδαποί δικηγόροι από κράτη μέλη της Κοινότητας πρέπει, για να εγγραφούν στα μητρώα του δικηγορικού συλλόγου του κράτους μέλους υποδοχής, να υποβληθούν σε προφορική εξέταση των γνώσεών τους όσον αφορά τις γλώσσες του κράτους υποδοχής.

2. Επιπλέον, η αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αφορά τις απαιτήσεις που θέτει η οδηγία σχετικά με τα ένδικα μέσα του εθνικού δικαίου, σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης εγγραφής.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.
2 — Υπόθεση C-193/05, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου.
3 — ΕΕ L 77, σ. 36.

II — Νομικό πλαίσιο

Κοινοτική νομοθεσία

3. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας, η οδηγία έχει ως στόχο να διευκολύνει την επί μονίμου βάσεως άσκηση του επαγγέλματος του δικηγόρου με την ιδιότητα του ελεύθερου επαγγελματία ή του εμμίσθου σε άλλο κράτος μέλος, διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκαν τα επαγγελματικά προσόντα.

4. Κατά το άρθρο 2, δεύτερο εδάφιο, κάθε δικηγόρος έχει το δικαίωμα να ασκεί μονίμως, σε κάθε άλλο κράτος μέλος και υπό τον επαγγελματικό του τίτλο καταγωγής, τις δραστηριότητες του δικηγόρου όπως καθορίζονται στο άρθρο 5.

5. Το άρθρο 3 της οδηγίας, το οποίο ρυθμίζει την εγγραφή στα μητρώα της αρμόδιας αρχής, έχει ως εξής:

«1. Ο δικηγόρος που επιθυμεί να ασκήσει επάγγελμα σε άλλο κράτος μέλος από εκείνο

στο οποίο απέκτησε τον επαγγελματικό του τίτλο είναι υποχρεωμένος να εγγραφεί στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του εν λόγω κράτους μέλους.

2. Η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους υποδοχής προβαίνει σε εγγραφή του δικηγόρου κατόπιν προσκομίσεως του πιστοποιητικού εγγραφής του στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους καταγωγής. Μπορεί να απαιτήσει να μην έχουν παρέλθει περισσότεροι από τρεις μήνες από την ημερομηνία έκδοσης του πιστοποιητικού από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους καταγωγής. Ενημερώνει για την εγγραφή την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους καταγωγής.

3. Για την εφαρμογή της παραγράφου 1:

— στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, οι δικηγόροι που εργάζονται υπό επαγγελματικό τίτλο διαφορετικό από εκείνους του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, εγγράφονται στα μητρώα είτε της αρχής που είναι αρμόδια για το επάγγελμα του "barrister" ή του "advocate" είτε της αρχής που είναι αρμόδια για το επάγγελμα του "solicitor",

— στο Ηνωμένο Βασίλειο, αρμόδια αρχή για έναν "barrister" της Ιρλανδίας είναι εκείνη του επαγγέλματος του "barrister" ή του "advocate" και, για έναν "solicitor" της Ιρλανδίας, εκείνη του επαγγέλματος του "solicitor",

— στην Ιρλανδία, αρμόδια αρχή για έναν "barrister" ή έναν "advocate" του Ηνωμένου Βασιλείου είναι εκείνη του επαγγέλματος του "barrister" και, για έναν "solicitor" του Ηνωμένου Βασιλείου, εκείνη του επαγγέλματος του "solicitor".

4. Όταν η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους υποδοχής δημοσιεύει τα ονόματα των δικηγόρων που είναι εγγεγραμμένοι στα μητρώα της, δημοσιεύει και τα ονόματα των δικηγόρων που είναι εγγεγραμμένοι δυνάμει της παρούσας οδηγίας.»

6. Το άρθρο 5 της οδηγίας, το οποίο ρυθμίζει τον τομέα δραστηριότητας, έχει ως εξής:

«1. Υπό την επιφύλαξη των παραγράφων 2 και 3, ο δικηγόρος που ασκεί επάγγελμα υπό τον επαγγελματικό του τίτλο καταγωγής ασκεί τις ίδιες δραστηριότητες με τον δικηγόρο που ασκεί επάγγελμα υπό τον ενδεδειγμένο επαγγελματικό τίτλο του κράτους μέλους υποδοχής και μπορεί, ειδικότερα, να παρέχει νομικές συμβουλές σε θέματα δικαίου του κράτους μέλους καταγωγής, του κοινοτικού και του διεθνούς δικαίου, καθώς και του δικαίου του κράτους μέλους υποδοχής. Σε κάθε περίπτωση, ο εν λόγω δικηγόρος τηρεί τους διαδικαστικούς κανόνες που ισχύουν στα εθνικά δικαστήρια.

2. Τα κράτη μέλη, που στην επικράτειά τους επιτρέπουν σε συγκεκριμένη κατηγορία δικηγόρων να συντάσσουν έγγραφα βάσει των οποίων παρέχεται η εξουσία διαχείρισης της περιουσίας αποβιώσαντος, ή τα οποία αναφέρονται στην κτήση ή μεταβίβαση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί ακινήτων, και των οποίων η σύνταξη σε άλλα κράτη μέλη ανατίθεται αποκλειστικά σε επαγγέλματα διαφορετικά από εκείνα του δικηγόρου, δύνανται να αποκλείσουν από τις δραστηριότητες αυτές τους δικηγόρους που ασκούν επάγγελμα υπό επαγγελματικό τίτλο καταγωγής κτηθέντα σε κάποιο από τα εν λόγω κράτη μέλη.

3. Για την άσκηση των δραστηριοτήτων εκπροσώπησης και υπεράσπισης ενός πελάτη ενώπιον δικαστηρίου και στο μέτρο που το δίκαιο του κράτους μέλους υποδοχής επιφυλάσσει τις δραστηριότητες αυτές στους δικηγόρους που ασκούν επάγγελμα υπό επαγγελματικό τίτλο του κράτους αυτού, το τελευταίο μπορεί να επιβάλει στους δικηγόρους που εργάζονται υπό τον επαγγελματικό τους τίτλο καταγωγής να ενεργούν κατόπιν συμφωνίας είτε με ένα δικηγόρο που ασκεί τη δραστηριότητά του ενώπιον του δικαστηρίου που επελήφθη της υποθέσεως και ο οποίος θα είναι υπεύθυνος, εάν χρειαστεί, έναντι του δικαστηρίου αυτού είτε με έναν "avoué" που ασκεί τη δραστηριότητά του ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου.

Ωστόσο, προς εξασφάλιση της καλής λειτουργίας της δικαιοσύνης, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ειδικούς κανόνες πρόσβασης στα ανώτατα δικαστήρια, όπως η χρησιμοποίηση ειδικευμένων δικηγόρων.»

7. Το άρθρο 9, το οποίο ρυθμίζει την αιτιολόγηση ορισμένων αποφάσεων σχετικά με την εγγραφή και την άσκηση προσφυγών κατά των αποφάσεων αυτών, έχει ως εξής:

«Οι αποφάσεις απόρριψης ή ανάκλησης της εγγραφής που αναφέρεται στο άρθρο 3, καθώς και οι αποφάσεις επιβολής πειθαρχικών κυρώσεων, πρέπει να αιτιολογούνται.

Κατά των αποφάσεων αυτών μπορεί να ασκηθεί προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων βάσει του εσωτερικού δικαίου.»

Εθνική νομοθεσία

8. Οι εφαρμοστέες εν προκειμένω ρυθμίσεις για το γλωσσικό καθεστώς περιλαμβάνονται στον loi du 24 février 1984 sur le régime des langues (νόμο της 24ης Φεβρουαρίου 1984 για το γλωσσικό καθεστώς, στο εξής: νόμος του 1984) [4].

9. Κατά το άρθρο 2 του νόμου αυτού, οι νόμοι και οι εκτελεστικές των νόμων αποφάσεις καταρτίζονται στα γαλλικά. Οι άλλες κανονιστικές αποφάσεις μπορούν να καταρτίζονται σε άλλη γλώσσα. Αυθεντικό θεωρείται το κείμενο στην εκάστοτε χρησιμοποιούμενη γλώσσα.

10. Κατά το άρθρο 3 του νόμου του 1984, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν, με την επιφύλαξη ειδικότερων ρυθμίσεων, να χρησιμοποιούν, όταν απευθύνονται στις διοικητικές αρχές ή στα δικαστήρια, τη γαλλική, τη γερμανική ή τη λουξεμβουργιανή γλώσσα.

4 — *Mémorial* [Εφημερίδα της Κυβέρνησης του Λουξεμβούργου] Α, αριθ. φύλλου 16, της 24ης Φεβρουαρίου 1984, σ. 196.

11. Τον νόμο για τη μεταφορά της οδηγίας στο δίκαιο του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου αποτελεί ένας νόμος της 13ης Νοεμβρίου 2002 [5], με τον οποίο τροποποιήθηκαν ορισμένες διατάξεις του λουξεμβουργιανού δικαίου [6].

12. Κατά το άρθρο 8, παράγραφος 3, του νόμου του 1991, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 14 του νόμου του 2002, υπάρχουν τέσσερις πίνακες δικηγόρων: ο πίνακας I (δικηγόροι που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 5, δηλαδή την εγγραφή, και τις προϋποθέσεις του άρθρου 6 σχετικά με την εγγραφή και την ορκοδοσία και έχουν επιτύχει στις προβλεπόμενες από τον νόμο εξετάσεις μετά την ολοκλήρωση της «άσκησης»), ο πίνακας II (δικηγόροι που πληρούν τις προϋποθέσεις των άρθρων 5 και 6), ο πίνακας III και ο πίνακας IV (δικηγόροι που ασκούν τις δραστηριότητές τους υπό τον επαγγελματικό τους τίτλο καταγωγής).

13. Στο *παράρτημα* των προτάσεών μου παρατίθενται και ορισμένες άλλες διατάξεις του εθνικού δικαίου.

III — Πραγματικά περιστατικά, υπόθεση της κύριας δίκης και προδικαστικά ερωτήματα

14. Ο Graham J. Wilson, Βρετανός υπήκοος, είναι barrister και μέλος της Honourable Society of Gray's Inn και του δικηγορικού συλλόγου Αγγλίας και Ουαλίας από το 1975. Στο Λουξεμβούργο ασκεί το δικηγορικό επάγγελμα από το 1994.

15. Στις 29 Απριλίου 2003 το Conseil de l'ordre des Avocats du Barreau du Luxembourg (στο εξής: Conseil de l'ordre) κάλεσε τον G. J. Wilson να υποστεί την προφορική εξέταση κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νόμου του 2002.

16. Στις 7 Μαΐου 2003 ο G. J. Wilson εμφανίστηκε για την εξέταση συνοδευόμενος από ένα Λουξεμβούργιο δικηγόρο. Το Conseil de l'ordre αρνήθηκε να επιτρέψει την παρουσία του δικηγόρου.

17. Με έγγραφο της 14ης Μαΐου 2003 το Conseil de l'ordre κοινοποίησε στον G. J. Wilson την απόφασή του να μην τον εγγράψει στον πίνακα IV του δικηγορικού συλλόγου, με το αιτιολογικό ότι ο G. J. Wilson είχε αρνηθεί να υποβληθεί στην προφορική εξέταση χωρίς την επικουρία του δικηγόρου του, οπότε το Conseil de l'ordre δεν είναι σε θέση να αξιολογήσει τις γλωσσικές ικανότητές του.

5 — *Mémorial* A, αριθ. φύλλου 140, της 17ης Δεκεμβρίου 2002, σ. 3202.

6 — Νόμος της 13ης Αυγούστου 1991 σχετικά με το δικηγορικό επάγγελμα (*Mémorial* A, αριθ. φύλλου 58, της 27ης Αυγούστου 1991, σ. 1110) και νόμος της 31ης Μαΐου 1999.

18. Το έγγραφο αυτό πληροφορούσε τον G. J. Wilson ότι, κατά το άρθρο 26, παράγραφος 7, του νόμου του 1991, μπορούσε να ασκήσει προσφυγή κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Conseil disciplinaire et administratif.

19. Ο G. J. Wilson όμως άσκησε ένδικη προσφυγή ενώπιον του Tribunal administratif, ισχυριζόμενος ότι η προβλεπόμενη προσφυγή ενώπιον του Conseil disciplinaire et administratif δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις ούτε του κοινοτικού δικαίου ούτε του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), οπότε το επίμαχο ζήτημα εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Tribunal administratif, το οποίο έχει γενική αρμοδιότητα.

20. Με απόφαση της 13ης Μαΐου 2004 το Tribunal administratif κήρυξε όμως εαυτό αναρμόδιο.

21. Κατά της παραπάνω απόφασης ο G. J. Wilson άσκησε στις 22 Ιουνίου 2004 έφεση ενώπιον του Cour administrative. Το Cour administrative θεωρεί την ερμηνεία του άρθρου 9, παράγραφος 2, της οδηγίας 98/5 αναγκαία για να κρίνει αν δικαιοδοσία έχουν τα διοικητικά δικαστήρια και επομένως και το ίδιο. Επιπλέον, το δικαστήριο αυτό αμφισβητεί αν η προαναφερθείσα εξέταση στις γλώσσες συμβιβάζεται με τις εγγυήσεις που παρέχει η οδηγία.

22. Με διάταξη της 7ης Δεκεμβρίου 2004, το Cour administrative ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1) Πρέπει το άρθρο 9 της οδηγίας 98/5, για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αποκλείει διαδικασία προσφυγής όπως η προβλεπόμενη με τον νόμο της 10ης Αυγούστου 1991, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο της 13ης Νοεμβρίου 2002;

2) Ειδικότερα, συνιστούν «προσφυγή βάσει του εσωτερικού δικαίου», υπό την έννοια του άρθρου 9 της οδηγίας 98/5, οι προσφυγές ενώπιον οργάνων όπως το Conseil disciplinaire et administratif και το Conseil disciplinaire et administratif d'appel, και πρέπει το άρθρο 9 να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπει να επιβάλλεται η υποχρέωση υποβολής του ζητήματος στην κρίση ενός ή περισσότερων οργάνων τέτοιας φύσεως προτού υπάρξει η δυνατότητα υποβολής του ζητήματος σε «δικαστήριο» υπό την έννοια του άρθρου 9;

3) Επιτρέπεται στις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους να εξαρτούν το δικαίωμα δικηγόρου κράτους μέλους να ασκεί σε μόνιμη βάση το δικηγορικό επάγγελμα με τον επαγγελματικό του τίτλο καταγωγής στους τομείς δραστηριότητας που διευκρινίζονται στο

άρθρο 5 της οδηγίας 98/5 από την απαίτηση γνώσεως των γλωσσών του εν λόγω κράτους μέλους;

4) Ειδικότερα, μπορούν οι αρμόδιες αρχές να θέτουν τον όρο ότι το εν λόγω δικαίωμα ασκήσεως του επαγγέλματος εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι ο δικηγόρος υποβάλλεται επιτυχώς σε προφορική γλωσσική εξέταση σε όλες (ή πολλές από) τις τρεις κύριες γλώσσες του κράτους μέλους υποδοχής, προκειμένου οι αρμόδιες αρχές να εξακριβώσουν αν ο δικηγόρος γνωρίζει τις τρεις γλώσσες και, αν οι αρχές αυτές έχουν την εν λόγω δυνατότητα, ποιες είναι οι απαιτούμενες ενδεχομένως διαδικαστικές εγγυήσεις;

IV — Επί του πρώτου και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος: έννομη προστασία

A — *Επί του παραδεκτού*

23. Ο Ordre des Avocats du Barreau du Luxembourg (δικηγορικός σύλλογος Λουξεμβούργου, στο εξής: ΔΣΛ) και η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση θεωρούν ότι τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα είναι απαράδεκτα, ενώ η Επιτροπή θεωρεί ότι απαράδεκτο είναι μόνο το δεύτερο.

24. Κατά τον ΔΣΛ, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να ερμηνεύσει το άρθρο 9 της οδηγίας σε σχέση με το λουξεμβουργιανό δίκαιο. Επιπλέον, τα στοιχεία που περιέχει η διάταξη περί παραπομπής σχετικά με το πρώτο ερώτημα είναι ελλιπή.

25. Η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση πάλι θεωρεί ότι η ερμηνεία του άρθρου 9 της οδηγίας δεν είναι αναγκαία, διότι στα εθνικά δικαστήρια απόκειται να αποφανθούν ποιος είναι αρμόδιος να εκδώσει απόφαση επί της προσφυγής.

26. Κατά την άποψη της Επιτροπής, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο, επειδή δεν παρέχονται επαρκή στοιχεία.

27. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο δεν αποφαίνεται επί προδικαστικού ερωτήματος εθνικού δικαστηρίου, όταν είναι πρόδηλο ότι η ερμηνεία ή η εκτίμηση του κύρους κοινοτικού κανόνα, που ζητούνται από το εθνικό δικαστήριο,

δεν έχουν σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσης ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν τεθεί [7].

28. Τα στοιχεία για τις διατάξεις που έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης είναι βέβαια πολύ ισχνά, αλλά από τη δικογραφία συνάγονται επαρκείς ενδείξεις για τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της έννομης προστασίας.

29. Επιπλέον, είναι προφανές ότι ζητείται η ερμηνεία διάταξης του κοινοτικού δικαίου που θα επιτρέψει στη συνέχεια την εξακρίβωση του συμβατού της εθνικής νομοθεσίας.

30. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να ερμηνευτεί η έννοια «προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων βάσει του εσωτερικού δικαίου», όπως χρησιμοποιείται στο άρθρο 9 της οδηγίας. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς, καθόσον έτσι θα επιλυθεί το ζήτημα της δικαιοδοσίας για την εκδίκαση των προσφυγών κατά των αποφάσεων του Conseil de l'ordre, και συγκεκριμένα το ζήτημα αν έχει δικαιοδοσία το αιτούν δικαστήριο. Για την ίδια τη δικαιοδοσία θα αποφασίσουν βέβαια τα λουξεμβουργιανά δικαστήρια.

31. Βάσει της κατανομής των αρμοδιοτήτων στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 234 ΕΚ για τις αιτήσεις έκδοσης προδικαστικής απόφασης, στο Δικαστήριο εναπόκειται βέβαια να αποφανθεί αμετάκλητα για το συμβατό της λουξεμβουργιανής νομοθεσίας με το κοινοτικό δίκαιο.

Β — *Επί της ουσίας*

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

32. Τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα στην υπό κρίση υπόθεση αφορούν το σύστημα προσφυγών που προβλέπεται στο Λουξεμβούργο κατά των αποφάσεων για τη μη εγγραφή του ενδιαφερόμενου στα μητρώα δικηγόρων του Λουξεμβούργου. Ουσιαστικά πρόκειται για το γενικότερο

7 — Βλ. τις αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman (Συλλογή 1995, I-4921, σκέψη 61), της 9ης Μαρτίου 2000, C-437/97, EKW και Wein & Co. (Συλλογή 2000, σ. I-1157, σκέψη 52), της 13ης Ιουλίου 2000, C-36/99, Idéal tourisme (Συλλογή 2000, σ. I-6049, σκέψη 20), της 21ης Ιανουαρίου 2003, C-318/00, Bacardi-Martini και Cellier des Dauphins (Συλλογή 2003, σ. I-905, σκέψη 42), και της 4ης Δεκεμβρίου 2003, C-448/01, EVN και Wienstrom (Συλλογή 2003, σ. I-14527, σκέψη 76).

ζήτημα αν μια τέτοια ρύθμιση συμβιβάζεται με τις επιταγές της οδηγίας.

33. Ενώ στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα γίνεται λόγος γενικά για τη διαδικασία προσφυγής που προβλέπεται στον νόμο του 1991, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 2002, και για το άρθρο 9 της οδηγίας, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα αφορά συγκεκριμένα τις προσφυγές ενώπιον ενός πρωτοβάθμιου και ενός δευτεροβάθμιου οργάνου, του Conseil disciplinaire et administratif και του Conseil disciplinaire et administratif d'appel, καθώς και το ίδιο το γράμμα του άρθρου 9 της οδηγίας.

34. Παρά τη διαφορετική διατύπωση, το ζήτημα εντούτοις στο οποίο ζητείται να δοθεί απάντηση είναι το ίδιο από άποψη περιεχομένου. Επομένως, τα δύο αυτά προδικαστικά ερωτήματα θα συνεξεταστούν σε σχέση με τα εξής στοιχεία: γενικές απαιτήσεις του κοινοτικού δικαίου σχετικά με τη διαμόρφωση του συστήματος προσφυγών, κριτήριο της ανεξαρτησίας του δικαστηρίου και κριτήριο της αμεροληψίας του δικαστηρίου. Η εξέταση θα πραγματοποιηθεί με γνώμονα κυρίως το άρθρο 234 ΕΚ και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ.

35. Τέλος, θα πρέπει να υπενθυμίσω ότι, στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας που προβλέπεται κατά τη διαδικασία της έκδοσης προδικαστικών αποφάσεων, εναπόκειται στα μεν εθνικά δικαστήρια να διαπιστώνουν και να εκτιμούν τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, στο δε Δικαστήριο να παρέχει στα εθνικά δικαστήρια τα στοιχεία ερμηνείας που τους είναι απαραίτητα για την επίλυση της συγκεκριμένης διαφοράς [8].

2. Επί των γενικών απαιτήσεων σχετικά με τη διαμόρφωση του συστήματος προσφυγών

36. Το άρθρο 9 της οδηγίας κάνει λόγο για «προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων βάσει του εσωτερικού δικαίου». Δεν προβλέπεται επομένως η άμεση συμμετοχή εθνικών επαγγελματικών οργανώσεων ή σωματείων, μολονότι οι οργανώσεις αυτές αναφέρονται π.χ. στο άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας.

37. Η παραπάνω διατύπωση όμως δεν σημαίνει υποχρεωτικά ότι η υπόθεση πρέπει να εκδικάζεται από δικαστήριο, υπό την κλασική του όρου έννοια, δεδομένου μάλιστα ότι το εφαρμοστέο δίκαιο μπορεί — όπως εν προκειμένω— να περιέχει άλλη ρύθμιση.

38. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, αφού δεν υπάρχει στον οικείο τομέα ρύθμιση του κοινοτικού δικαίου, ο καθορισμός των αρμόδιων δικαστηρίων και η διαμόρφωση της διαδικασίας παροχής έννομης προστασίας στους πολίτες για τα

8 — Βλ. ειδικότερα τις αποφάσεις της 11ης Απριλίου 2000, C-51/96 και C-191/97, Deliège (Συλλογή 2000, I-2549, σκέψη 50), της 22ας Μαΐου 1990, C-332/88, Alimenta (Συλλογή 1990, σ. I-2077, σκέψη 9), και της 3ης Ιουνίου 1986, 139/85, Kempf (Συλλογή 1986, σ. 1741, σκέψη 12).

δικαιώματα που τους απονέμει το κοινοτικό δίκαιο που έχει απευθείας εφαρμογή εναπόκεινται στην εθνική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους [9].

39. Θα ήθελα πάντως να επισημάνω ότι οι διαδικασίες αυτές δεν πρέπει καταρχάς να είναι επαχθέστερες απ' ό,τι τα αντίστοιχα μέσα παροχής έννομης προστασίας που αφορούν μόνο το εσωτερικό δίκαιο. Στο πλαίσιο της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, την οποία προβλέπει το άρθρο 234 ΕΚ, τα δικαστήρια αυτά οφείλουν να εξακριβώνουν αν η εφαρμογή των επίμαχων διατάξεων στην πράξη οδηγεί όντως σε διακρίσεις [10].

40. Δεύτερον, οι διαδικασίες αυτές δεν πρέπει να καθιστούν αδύνατη στην πράξη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η κοινοτική έννομη τάξη. Για την εφαρμογή της αρχής αυτής, κάθε περίπτωση ως προς την οποία τίθεται το ζήτημα αν ο εθνικός δικονομικός κανόνας καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου πρέπει να αναλύεται με βάση τη θέση της διάταξης αυτής στην όλη διαδικασία, την εξέλιξη της διαδικασίας και τις ιδιομορφίες της διαδικασίας ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών [11].

41. Επομένως, τόσο το άρθρο 9 της οδηγίας όσο και η λουξεμβουργιανή νομοθεσία πρέπει να ερμηνευθούν με βάση τις παραπάνω αρχές.

42. Θα ήθελα, κατά τα λοιπά, να αναφερθώ στο ιστορικό της θέσπισης της κρίσιμης εν προκειμένω διάταξης της οδηγίας. Δεδομένου ότι η διάταξη αυτή δεν τροποποιήθηκε κατά τη νομοθετική διαδικασία, οι αιτιολογικές σκέψεις της πρότασης της Επιτροπής πρέπει να θεωρηθεί ότι εκφράζουν τη βούληση του κοινοτικού νομοθέτη. Σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις αυτές, σκοπός της ρύθμισης είναι η παροχή ορισμένων ελάχιστων εγγυήσεων [12]. Κατά συνέπεια, η έννοια «δικαστήριο» πρέπει καταρχήν να ερμηνεύεται στενά, προκειμένου να λαμβάνεται πλήρως υπόψη το συμφέρον του αιτούντος έννομη προστασία.

3. Επί του κριτηρίου της ανεξαρτησίας του δικαστηρίου

43. Το ζήτημα της ανεξαρτησίας του δικαστηρίου πρέπει καταρχάς να εξεταστεί με βάση τη Συνθήκη.

44. Το ίδιο το άρθρο 234, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ δεν περιέχει κανένα ορισμό της έννοιας

9 — Αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1976, 33/76, Rewe (Συλλογή τόμος 1976, σ. 747, σκέψη 5), της 14ης Δεκεμβρίου 1995, C-312/93, Peterbroek, Van Campenhout & Cie (Συλλογή 1995, σ. I-4599, σκέψεις 12 έως 14), και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-224/01, Köbler (Συλλογή 2003, σ. I-10239, σκέψη 47).

10 — Βλ. την απόφαση της 12ης Ιουλίου 1984, 107/83, Klopp (Συλλογή 1984, σ. 2971, σκέψη 14).

11 — Βλ. π.χ. την απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, C-309/99, Wouters κ.λπ. (Συλλογή 2002, σ. I-1577, σκέψη 108).

12 — Βλ. COM(94) 572 τελικό.

«δικαστήριο». Υπάρχουν όμως ορισμένες ελάχιστες απαιτήσεις από την άποψη του κοινοτικού δικαίου, τις οποίες έχει καθιερώσει το Δικαστήριο [13]. Κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει αν το αιτούν όργανο είναι δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ —ζήτημα που εμπίπτει αποκλειστικά στο κοινοτικό δίκαιο—, λαμβάνει υπόψη μια σειρά στοιχείων, όπως είναι η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ' αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία του. Επίσης, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να υποβάλλουν προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο μόνον εφόσον εκκρεμεί ενώπιόν τους διαφορά και εφόσον καλούνται να αποφανθούν στο πλαίσιο διαδικασίας που πρόκειται να καταλήξει στην έκδοση απόφασης δικαιοδοτικού χαρακτήρα.

45. Στην προκείμενη υπόθεση το ζήτημα είναι το κριτήριο της ανεξαρτησίας, το οποίο είναι η σπουδαιότερη ειδοποιός διαφορά μεταξύ εθνικού δικαστηρίου και διοικητικής αρχής [14].

46. Επομένως, πρέπει να πρόκειται για δικαστήριο που ενεργεί εντός του γενικού πλαισίου των καθηκόντων του και οφείλει να αποφαίνεται επί των διαφορών για τις οποίες είναι κατά νόμο αρμόδιο αφενός ως ανεξάρτητο όργανο και αφετέρου σύμφωνα με το δίκαιο. Επιπλέον, η έννοια του δικαστηρίου δεν μπορεί, από την ίδια τη φύση της, να αναφέρεται παρά σε μια αρχή η οποία έχει την ιδιότητα τρίτου ως προς την αρχή που εξέδωσε την απόφαση που αποτελεί το αντικείμενο της προσφυγής [15].

47. Το τελευταίο ακριβώς σημείο είναι αμφισβητήσιμο εν προκειμένω. Η απόρριψη της αίτησης εγγραφής από το Conseil de l'ordre, το οποίο απαρτίζεται από δικηγόρους του πίνακα Ι, ελέγχεται και πάλι μόνο από δικηγόρους του πίνακα Ι. Τα πρόσωπα δηλαδή που καλούνται να αποφανθούν με ανεξαρτησία επί της υποθέσεως δεν ταυτίζονται μεν με ένα από τα ενδιαφερόμενα μέρη, και συγκεκριμένα με το Conseil de l'ordre, αλλά δεν έχουν την ιδιότητα τρίτου έναντι αυτού, αφού θα μπορούσε να λεχθεί ότι βρίσκονται «στο ίδιο στρατόπεδο». Η ύπαρξη σχέσης συνάγεται επίσης από το γεγονός ότι ο πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Λουξεμβούργου, ο οποίος είναι μέλος του Conseil de l'ordre, αποτελεί ιεραρχικά, ως «Chef de l'Ordre» κατά το άρθρο 21 του νόμου του 1991, τον προϊστάμενο όλων των εμπλεκόμενων δικηγόρων.

48. Σε μια απόφαση που αφορούσε τις διατάξεις για τη σύναψη των δημοσίων

13 — Συναφώς βλ. π.χ. τις αποφάσεις της 30ής Ιουνίου 1966, 61/65, Vaassen-Goebbels (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 337), και της 31ης Μαΐου 2005, C-53/03, Syfait κ.λπ. (Συλλογή 2005, σ. I-4609, σκέψη 29).

14 — Απόφαση της 11ης Ιουνίου 1987, 14/86, Pretore di Salò (Συλλογή 1987, σ. 2545, σκέψη 7), καθώς και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer της 28ης Ιουνίου 2001, C-17/00, De Coster (στην υπόθεση αυτή εκδόθηκε απόφαση στις 29 Νοεμβρίου 2001, Συλλογή 2001, σ. I-9445, σημείο 17).

15 — Απόφαση της 30ής Μαρτίου 1993, C-24/92 (Corbiau, Συλλογή 1993, I-1277, σκέψη 15).

συμβάσεων το Δικαστήριο δεν εξέτασε λεπτομερώς την προϋπόθεση της ιδιότητας του αποφασίζοντος οργάνου ως τρίτου έναντι των εμπλεκόμενων στη διαφορά μερών και έδωσε βαρύτητα στον τρόπο άσκησης της δραστηριότητας, και συγκεκριμένα στον αν η δραστηριότητα ασκείται από το εν λόγω όργανο με ανεξαρτησία και με δική του ευθύνη [16].

49. Αυτό εξηγείται όμως από τις ακόλουθες περιστάσεις της υπόθεσης εκείνης, οι οποίες δεν συντρέχουν στην προκείμενη υπόθεση: στην υπόθεση εκείνη προβλεπόταν από τον νόμο ότι η επιτροπή εποπτείας της σύναψης των δημοσίων συμβάσεων ασκούσε τα καθήκοντά της με ανεξαρτησία και με δική της ευθύνη. Ομοίως, τα μέλη των τμημάτων της ήταν ανεξάρτητα και υπέκειντο μόνο στον νόμο. Οι διατάξεις του γερμανικού νόμου περί δικαστικών λειτουργών σχετικά με την ακύρωση ή την ανάκληση του διορισμού των δικαστών, καθώς και την ανεξαρτησία και τη δυνατότητα παύσης τους, εφαρμόζονταν κατ' αναλογία στα τακτικά μέλη των τμημάτων της εν λόγω επιτροπής. Τέλος, η αμεροληψία των άμισθων μελών διασφαλιζόταν από τον νόμο, ο οποίος όριζε ότι δεν υποβάλλονταν στην κρίση τους υποθέσεις στο πλαίσιο των οποίων είτε είχαν μετάσχει τα ίδια στη λήψη της απόφασης για τη σύναψη σύμβασης είτε είχαν υποβάλει οι ίδιοι προσφορές είτε διατελούν ή είχαν διατελέσει εκπρόσωποι υποβαλόντων προσφορές.

50. Επομένως, δεν φαίνεται να αρκεί το γεγονός ότι κατά τη λουξεμβουργιανή νομοθεσία τα μέλη των επαγγελματικών δικαιοδοτικών οργάνων δεν επιτρέπεται να είναι συγχρόνως μέλη του Conseil de l'ordre. Κατά τη διάρκεια της θητείας τους πρέπει να έχουν τουλάχιστον νόμιμα κατοχυρωμένη δικαστική ανεξαρτησία και να μην υπάρχει δυνατότητα παύσης τους [17]. Επιβάλλεται επίσης η διαπίστωση ότι δεν υπάρχουν ειδικές διατάξεις σχετικά με την εξαίρεση των μελών του δικαστηρίου και την αποχή τους από την ψηφοφορία ή σχετικά με την προστασία από ανεπίτρεπτες επεμβάσεις ή πιέσεις της εκτελεστικής εξουσίας, π.χ. μέσω της νομικής κατοχύρωσης της αρχής ότι τα μέλη αυτά δεν δεσμεύονται από υποδείξεις της εκτελεστικής εξουσίας [18]. Επομένως, δεν αρκεί η ύπαρξη μιας γενικής αρχής περί μη παρεμβάσεως στη δραστηριότητα των δικαιοδοτικών οργάνων, μαζί με την υποχρέωση αποχής από την ψηφοφορία, για να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία του προσώπου που καλείται να αποφανθεί επί της διαφοράς. Αυτή η ουσιώδης προϋπόθεση που πρέπει να συντρέχει για να έχει ένας φορέας την ιδιότητα του δικαστηρίου πρέπει να διασφαλίζεται από διατάξεις που να καθορίζουν σαφώς και μονοσήμαντα τους λόγους αποχής, εξαίρεσης και παύσης των μελών του [19].

16 — Απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, C-54/96, Dorsch Consult (Συλλογή 1997, σ. I-4961, σκέψεις 34 επ.)· βλ. επίσης τις προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 14 προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer στην υπόθεση C-17/00, σημείο 21.

17 — Βλ. συναφώς τις αποφάσεις της 2ας Μαρτίου 1999, C-416/96, Eddline El-Yassini (Συλλογή 1999, σ. I-1209, σκέψη 21), και της 22ας Οκτωβρίου 1998, C-9/97 και C-118/97, Jokela (Συλλογή 1998, σ. I-6267, σκέψη 20).

18 — Απόφαση της 4ης Φεβρουαρίου 1999, C-103/97, Köllensperger και Atzwanger (Συλλογή 1999, σ. I-551, σκέψη 21).

19 — Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer, C-17/00 (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 14), σημείο 25, απόφαση C-53/03 (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 13), σκέψη 29, και απόφαση της 6ης Ιουλίου 2000, C-407/98, Abrahamsson και Anderson (Συλλογή 2000, σ. I-5539, σκέψη 36/37).

51. Το όργανο ενώπιον του οποίου ασκείται προσφυγή κατά απόφασης που έχει ληφθεί από τις υπηρεσίες μιας διοικητικής αρχής μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί ως δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ, όταν το όργανο αυτό έχει μεν οργανικούς δεσμούς με την εν λόγω διοικητική αρχή, αλλά το εθνικό νομικό πλαίσιο εγγυάται τον λειτουργικό διαχωρισμό μεταξύ, αφενός, των υπηρεσιών της διοικητικής αρχής των οποίων οι αποφάσεις προσβάλλονται και, αφετέρου, του οργάνου που αποφαίνεται επί των ενστάσεων που υποβάλλονται κατά των αποφάσεων των εν λόγω υπηρεσιών χωρίς να λαμβάνει καμία οδηγία από την αρχή από την οποία εξαρτώνται οι υπηρεσίες αυτές [20].

52. Στην υπό κρίση υπόθεση τα εμπλεκόμενα όργανα καλούνται να αποφανθούν επί των ίδιων ζητημάτων και με βάση τα ίδια κατά νόμο κριτήρια, οπότε δεν μπορεί να γίνει λόγος για λειτουργικό διαχωρισμό υπό την ανωτέρω έννοια.

53. Με τους επαγγελματικούς οργανισμούς ασχολήθηκε ειδικότερα το Δικαστήριο στην υπόθεση Broekmeulen [21]. Το Δικαστήριο, με την απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση εκείνη, αποφάνθηκε ότι, προς διασφάλιση της πρακτικής αποτελεσματικότητας του κοινοτικού δικαίου, πρέπει να αποφαίνεται επί των ζητημάτων ερμηνείας και κύρους του δικαίου αυτού που τίθενται ενδεχομένως στο πλαίσιο μιας τέτοιας διαφοράς, αν, σύμφωνα με το νομικό σύστημα ενός κράτους μέλους, η εκτέλεση των διατάξεων ανατίθεται σ' έναν επαγγελματικό οργανισμό που υπόκειται σε ορισμένη διοικητική εποπτεία και αν αυτός ο οργανισμός προβλέπει προς τούτο, σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές, ένδικα μέσα που μπορούν να επηρεάσουν την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει το κοινοτικό δίκαιο.

54. Εν προκειμένω η εποπτεία ή η συνεργασία των αρχών θα μπορούσε να συνίσταται ενδεχομένως στο ότι στη λήψη των επίμαχων αποφάσεων από το δευτεροβάθμιο όργανο μετέχουν δύο τακτικοί δικαστές. Η παρεχόμενη όμως προστασία δεν είναι επαρκής, διότι οι δικαστές αποτελούν τη μειοψηφία των μελών του οργάνου σε σχέση με τους δικηγόρους, οι οποίοι είναι τρεις.

55. Μολονότι στη θεωρία γίνεται εν μέρει δεκτό ότι τα επαγγελματικά επιμελητήρια ή οι επαγγελματικοί σύλλογοι αποτελούν ούτως ή άλλως δικαστήρια [22], δεν πρέπει να λησμονείται ότι η ανεξαρτησία δεν

20 — Αποφάσεις της 30ής Μαΐου 2002, C-516/99, Schmid (Συλλογή 2002, σ. I-4573, σκέψη 37), και της 21ης Μαρτίου 2000, C-110/98 έως C-147/98, Gabalfrisa κ.λπ. (Συλλογή 2000, σ. I-1577, σκέψεις 39 και 40).

21 — Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1981, 246/80, Broekmeulen (Συλλογή 1981, σ. 2311, σκέψη 16)· βλ. David Anderson, στο: *References to the European Court*, 1995, σημείο 2-016.

22 — Βλ. π.χ. Andreas Middeke, στο: *Handbuch des Rechtsschutzes in der Europäischen Union*, 2η έκδοση, 2003, § 10 B I 2, σημείο 23.

αποτελεί απλώς δευτερεύον χαρακτηριστικό των δικαστηρίων, αλλά αντίθετα ένα από τα ουσιώδη χαρακτηριστικά τους [23].

56. Με βάση όσα εκτέθηκαν ήδη σε σχέση με την παρούσα διαδικασία έκδοσης προδικαστικής απόφασης και με δεδομένο ότι στη λήψη της απόφασης σε πρώτο βαθμό μετέχουν μόνο Λουξεμβούργιοι δικηγόροι του πίνακα Ι, οι οποίοι θα μπορούσαν κάλλιστα να έχουν συμφέρον να προστατεύσουν την «αγορά εργασίας τους» από τον αλλοδαπό ανταγωνισμό, ως δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ δεν μπορεί να θεωρηθεί ούτε το Conseil disciplinaire et administratif ούτε το Conseil disciplinaire et administratif d'appel.

57. Επιπλέον όμως, ενδείκνυται επίσης η σύγκριση με άλλες διατάξεις οδηγιών που έχουν παρόμοιο ρυθμιστικό περιεχόμενο με το άρθρο 9 της οδηγίας.

58. Για παράδειγμα, υπάρχουν ορισμένες διατάξεις οδηγιών που προβλέπουν ρητά ότι το όργανο προσφυγής, στη σύσταση του οποίου προβαίνουν τα κράτη μέλη, δεν είναι αναγκαστικά δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ [24].

59. Στην προκείμενη περίπτωση δεν υπάρχουν πάντως τέτοιες διατάξεις. Επιπλέον, κατά τις προαναφερθείσες ρυθμίσεις, η αρμόδια αρχή απαιτείται πάντοτε να είναι ανεξάρτητη έναντι των εμπλεκόμενων μερών. Για τον λόγο αυτό, οι απαιτήσεις που θέτουν οι εν λόγω διατάξεις σχετικά με τη σύνθεση του αποφασίζοντος οργάνου, έστω και αν δεν πρόκειται για δικαστήριο υπό τη συνήθη έννοια, δεν είναι οπωσδήποτε λιγότερο αυστηρές.

60. Τέλος, μια άλλη κατηγορία διατάξεων οδηγιών προβλέπει ότι οι αποφάσεις που δεν μπορούν να αποτελέσουν «αντικείμενο δικαστικής προσφυγής» πρέπει να μπορούν τουλάχιστον να αποτελέσουν αντικείμενο προσφυγής ενώπιον ανεξάρτητης αρχής, η οποία πρέπει να είναι δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ [25].

61. Η εφαρμοστέα εν προκειμένω οδηγία δεν προβλέπει όμως ούτε τη δυνατότητα αυτή.

62. Επομένως, από τη σύγκριση με διατάξεις άλλων οδηγιών που έχουν παρόμοιο ρυθμι-

23 — Σε σχέση με τη σημασία του στοιχείου της ανεξαρτησίας βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer στην υπόθεση C-17/00 (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 14), σημεία 92 επ.

24 — Άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (ΕΕ L 108, σ. 33)· άρθρο 12 της οδηγίας 2002/30/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαρτίου 2002, περί της καθιέρωσης των κανόνων και διαδικασιών για τη θέσπιση περιορισμών λειτουργίας σε συνάρτηση με τον προκαλούμενο θόρυβο στους κοινοτικούς αερολιμένες (ΕΕ L 85, σ. 40).

25 — Άρθρο 2, παράγραφος 8, της οδηγίας 89/665/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων περί της εφαρμογής των διαδικασιών προσφυγής στον τομέα της σύναψης συμβάσεων κρατικών προμηθειών και δημοσίων έργων (ΕΕ L 395, σ. 33), καθώς και άρθρο 2, παράγραφος 9, της οδηγίας 92/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 25ης Φεβρουαρίου 1992, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων σχετικά με την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων στις διαδικασίες σύναψης των συμβάσεων φορέων οι οποίοι λειτουργούν στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών (ΕΕ L 76, σ. 14).

στικό περιεχόμενο δεν συνάγεται ότι τα όργανα λήψης αποφάσεων δικαιοδοτικού χαρακτήρα, στων οποίων τη σύνθεση μετέχουν μόνο δικηγόροι, αποτελούν δικαστήρια υπό την προαναφερθείσα έννοια ή ότι αρκεί ο εκ των υστέρων δικαστικός έλεγχος.

63. Το στοιχείο της ανεξαρτησίας πρέπει, τέλος, να εξεταστεί επίσης με βάση τη νομολογία επί του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ.

64. Η διάταξη αυτή βέβαια ρυθμίζει ρητά μόνο τις εγγυήσεις που πρέπει να παρέχονται για τη διεξαγωγή δίκαιης δίκης, αλλά οι εγγυήσεις αυτές θα καθίσταντο κατά μείζονα λόγο ανενεργές, αν προηγουμένως δεν αναγνωριζόταν η ύπαρξη αξίωσης για ένδικη προστασία [26].

65. Η κοινοτική νομολογία έχει επίσης αναγνωρίσει το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη, ώστε να δίδεται στον ιδιώτη η δυνατότητα να προβάλλει ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου τα δικαιώματα και τα έννομα συμφέροντα που του παρέχει η έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκειμένου να επιτυγχάνει την ικανοποίησή τους. Τα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, της 4ης Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ) εκφράζουν μια γενική αρχή του δικαίου, στην οποία στηρίζονται οι κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.

66. Ως «ανεξαρτησία» νοείται καταρχάς, κατά την ΕΣΔΑ, η ανεξαρτησία των δικαστών από τη διοίκηση και τους διαδίκους [27]. Συναφώς δεν έχει σημασία αν τα μέλη του δικαστηρίου έχουν διοριστεί από τη διοίκηση, αν για τη δραστηριότητά τους δεν επιτρέπεται να δίδονται συγκεκριμένες οδηγίες [28]. Αυτό όμως είναι αμφίβολο εν προκειμένω. Επομένως, ισχύουν αναλόγως όσα εκτέθηκαν συναφώς ανωτέρω.

67. Όσον αφορά τη σύνθεση του οργάνου λήψης αποφάσεων δικαιοδοτικού χαρακτήρα, δεν είναι απαραίτητο να πρόκειται για δικαστήριο υπό την κλασική έννοια. Στους τεχνικούς ακριβώς τομείς (στον τομέα π.χ. των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας) είναι δυνατόν να συντρέχουν βάσιμοι λόγοι για μια διαφορετική σύνθεση [29]. Η υπό εξέταση υπόθεση δεν αφορά όμως κανένα τέτοιο ειδικό τομέα που να προϋποθέτει ειδικές ή μάλιστα τεχνικές γνώσεις.

26 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer, C-17/00 (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 14), σημείο 88.

27 — ΕΔΔΑ, απόφαση Le Compte, Van Leuven και De Meyere κατά Βελγίου της 23ης Ιουνίου 1981, σειρά Α αριθ. 43, §§ 55 επ., και ΕΔΔΑ, απόφαση Campbell και Fell κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 28ης Ιουνίου 1984, σειρά Α αριθ. 80, § 78.

28 — ΕΔΔΑ, απόφαση Campbell και Fell κατά Ηνωμένου Βασιλείου (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 27), § 79, και ΕΔΔΑ, απόφαση Bryan κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 20ής Νοεμβρίου 1995, σειρά Α αριθ. 335-Α, § 38.

29 — ΕΔΔΑ, απόφαση Campbell και Fell κατά Ηνωμένου Βασιλείου (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 27), § 76, και ΕΔΔΑ, απόφαση Lithgow κ.λπ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 8ης Ιουλίου 1986, σειρά Α αριθ. 102, § 201, και ΕΔΔΑ, απόφαση British-American Tobacco Company LTD κατά Κάτω Χωρών της 20ής Ιανουαρίου 1995, σειρά Α αριθ. 331, § 77.

68. Προβληματική είναι ιδιαίτερα η περίπτωση στην οποία τα μέλη ενός δικαστηρίου διορίζονται ή προτείνονται από ομάδες συμφερόντων και το δικαστήριο αυτό καλείται να αποφανθεί σε υποθέσεις που αφορούν τα συμφέροντα των ομάδων αυτών ή των μελών τους [30]. Αυτό όμως ακριβώς συμβαίνει στην παρούσα διαδικασία έκδοσης προδικαστικής απόφασης.

69. Αντίθετα, δεν είναι καταρχήν προβληματική η συμμετοχή προσώπων ασκούντων ορισμένο επάγγελμα στη σύνθεση δικαιοδοτικών οργάνων του ίδιου επαγγελματικού κλάδου [31]. Τα πρόσωπα αυτά μπορούν μάλιστα να αποτελούν την πλειοψηφία εντός του δικαιοδοτικού οργάνου, υπό την προϋπόθεση πάντως ότι το νομικό καθεστώς τους τα προστατεύει από έξωθεν πιέσεις [32].

70. Στην απόφαση Le Compte, το ΕΔΔΑ αποφάνθηκε ότι η αμεροληψία διασφαλίζεται από τη συμμετοχή ίσου αριθμού τακτικών δικαστών, μεταξύ των οποίων εκλέγεται ο πρόεδρος, του οποίου η ψήφος έχει αποφασιστική σημασία σε περίπτωση ισοψηφίας [33].

71. Στην προκείμενη όμως περίπτωση δεν υπάρχει ούτε καμία τέτοια ρύθμιση. Επιπλέον, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η υπό κρίση υπόθεση αφορά, σε σύγκριση με την απόφαση Le Compte, το πολύ σημαντικότερο ζήτημα της ίδιας της εγγραφής στον δικηγορικό σύλλογο. Ενώ η πάταξη των παραβάσεων εκ μέρους δικηγόρων μπορεί να θεωρηθεί «εσωτερική υπόθεση» του δικηγορικού συλλόγου, είναι αμφίβολο αν ισχύει το ίδιο για την άδεια εγγραφής στο σύλλογο και για την ανάληψη της δικηγορικής δραστηριότητας, καθόσον η νομική θέση του αιτούντος θίγεται πολύ περισσότερο.

72. Επομένως, θα έπρεπε να απαιτείται τουλάχιστον μια νομική ρύθμιση της ανεξαρτησίας των μετεχόντων προσώπων, πράγμα που είναι συνηθισμένο για τους δικαστές, τόσο όσον αφορά το πρόσωπό τους όσο και από ουσιαστική άποψη.

73. Το ίδιο πρόβλημα ανακύπτει στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, όπου οι δύο τακτικοί δικαστές αποτελούν μειοψηφία έναντι των τριών δικηγόρων.

74. Κατά συνέπεια, τα δικαιοδοτικά όργανα όπως το Conseil disciplinaire et administratif και το Conseil disciplinaire et administratif d'appel δεν είναι ανεξάρτητα κατά την έννοια της νομολογίας του ΕΔΔΑ.

30 — Βλ. Christoph Grabenwarter, στο: *Europäische Menschenrechtskonvention: ein Studienbuch*, 2η έκδοση, 2005, § 24, σημείο 33.

31 — Hans Jarass, στο: *EU-Grundrechte: ein Studien- und Handbuch*, 2005, § 40, σημείο 28.

32 — Jacques Velu και Rusen Ergec, στο: *La convention européenne des droits de l'homme*, τόμος VII, 1990, σημείο 539.

33 — ΕΔΔΑ, απόφαση Le Compte, Van Leuven και De Meyere κατά Βελγίου της 23ης Ιουνίου 1981, σειρά A αριθ. 43, § 57.

4. Επί του κριτηρίου της αμεροληψίας του δικαστηρίου

75. Από τα εκτιθέμενα ανωτέρω συνάγεται επίσης ότι το Conseil disciplinaire et administratif και το Conseil disciplinaire et administratif d'appel δεν έχουν ούτε την αμεροληψία που πρέπει να χαρακτηρίζει τα δικαστήρια κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, δεδομένου μάλιστα ότι μεταξύ ανεξαρτησίας και αμεροληψίας υπάρχει λειτουργική συνάφεια, αφού η πρώτη αποτελεί προϋπόθεση της δεύτερης [34].

76. Συγχρόνως επιβάλλεται συναφώς η σύγκριση με την υπόθεση De Moor. Αντικείμενο της υπόθεσης εκείνης ήταν επίσης η απόρριψη της αίτησης εγγραφής στον δικηγορικό σύλλογο, και μάλιστα από ένα πειθαρχικό συμβούλιο στη σύνθεση του οποίου μετείχαν μόνο δικηγόροι [35].

77. Ο προσφεύγων είχε αμφισβητήσει τη λειτουργική και προσωπική αμεροληψία των μελών του πειθαρχικού συμβουλίου. Ισχυρίστηκε ότι τα μέλη αυτά θα προάσπιζαν απλώς τα δικά τους περιουσιακά και προσωπικά συμφέροντα.

78. Ενώ η κυβέρνηση του οικείου κράτους αντέκρουσε, με βάση μόνο τα περιστατικά της συγκεκριμένης υπόθεσης, τον ισχυρισμό αυτό, η επιτροπή ανθρώπινων δικαιωμάτων υποστήριξε ουσιαστικά την άποψη του προσφεύγοντος. Το ίδιο το Δικαστήριο δεν εξέτασε το ζήτημα αυτό, αλλά επικέντρωσε την εξέτασή του μόνο στην αρχή της δίκαιης δίκης και της δημοσιότητας.

79. Κατά το λουξεμβουργιανό δίκαιο, σε πρώτο βαθμό αποφαίνονται επίσης μόνο Λουξεμβούργιοι δικηγόροι του πίνακα Ι, οι οποίοι θα μπορούσαν κάλλιστα να έχουν συμφέρον να προστατεύσουν την «αγορά εργασίας τους» από τον αλλοδαπό ανταγωνισμό.

80. Για τον λόγο αυτό, δεν υφίσταται αμεροληψία των αρμόδιων κατά το λουξεμβουργιανό δίκαιο δικαιοδοτικών οργάνων.

81. Κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ βέβαια αρκεί να υπάρχει η δυνατότητα εκ των υστέρων δικαστικού ελέγχου [36]. Αν όμως ληφθεί υπόψη ότι η λουξεμβουργιανή νομοθεσία προβλέπει σε τελευταίο βαθμό τη διεξαγωγή αναιρετικής διαδικασίας, το δικαστήριο δεν έχει επομένως την αναγκαία

34 — Βλ. Christoph Grabenwarter (όπ.π. στην υποσημείωση 30), σημείο 39.

35 — ΕΔΔΑ, απόφαση De Moor κατά Βελγίου της 23ης Ιουνίου 1994, σειρά Α αριθ. 292-Α.

36 — ΕΔΔΑ, απόφαση Bryan κατά Ηνωμένου Βασιλείου (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 28), § 40· βλ. επίσης Christoph Grabenwarter, στο: *Verfahrensgarantien in der Verwaltungsgerichtsbarkeit*, 1997, τέταρτο κεφάλαιο, σ. 359 επ.

πλήρη δικαιοδοσία σε σχέση τόσο με τα πραγματικά όσο και με τα νομικά ζητήματα [37].

82. Επομένως, το συνολικό συμπέρασμα είναι ότι ένα σύστημα παροχής έννομης προστασίας όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη δεν ανταποκρίνεται στις επιταγές του κοινοτικού δικαίου.

5. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

83. Επομένως, στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 98/5 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει στην οδηγία αυτή μια διαδικασία παροχής έννομης προστασίας όπως αυτή που προβλέπει ο νόμος του 1991, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 2002.

V — Επί του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος: εξέταση των γλωσσικών γνώσεων

84. Το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα αφορούν κατ' ουσία ορισμένα νομικά προβλήματα που ανακύπτουν επίσης στη διαδικασία λόγω παράβασης κράτους μέλους που αποτελεί το αντικείμενο της υπόθεσης C-193/05. Πρόκειται για τα νομικά ζητήματα που έχει θέσει η Επιτροπή στην υπόθεση εκείνη με τον πρώτο λόγο της προσφυγής της.

85. Όσον αφορά συνεπώς την εκτίμηση του τρίτου και του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος, παραπέμπω σε όσα εκθέτω με τις προτάσεις μου επί του πρώτου λόγου της προσφυγής στην παράλληλη αυτή διαδικασία λόγω παράβασης κράτους μέλους [38].

86. Επομένως, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα και στο πρώτο σκέλος του τέταρτου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία έχει την έννοια ότι αντιβαίνει στην οδηγία αυτή η εθνική ρύθμιση που επιτρέπει στις αρχές ενός κράτους μέλους να θέτουν ως όρο για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος με τον επαγγελματικό τίτλο καταγωγής σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός αυτός τίτλος την επιτυχή συμμετοχή του ενδιαφερόμενου δικηγόρου σε προηγούμενη εξέταση των γλωσσικών του γνώσεων.

87. Κατόπιν της παραπάνω ερμηνείας δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση στο δεύτερο σκέλος του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος.

37 — Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση Capital Bank AD κατά Βουλγαρίας της 24ης Νοεμβρίου 2005, αριθ. 49429/99, § 98.

38 — Βλ. τις προτάσεις που επίσης ανέπτυξα σήμερα (11 Μαΐου 2006) στην υπόθεση C-193/05.

VI — Πρόταση

88. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στα προδικαστικά ερωτήματα:

1) Η οδηγία 98/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, για τη διευκόλυνση της μόνιμης άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος σε κράτος μέλος διάφορο εκείνου στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός τίτλος, έχει την έννοια ότι αντιβαίνει στην οδηγία αυτή μια διαδικασία παροχής έννομης προστασίας όπως αυτή που προβλέπει ο νόμος του 1991, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 2002.

2) Η οδηγία 98/5 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει στην οδηγία αυτή η εθνική ρύθμιση που επιτρέπει στις αρχές ενός κράτους μέλους να θέτουν ως όρο για την άσκηση του δικηγορικού επαγγέλματος με τον επαγγελματικό τίτλο καταγωγής σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο στο οποίο αποκτήθηκε ο επαγγελματικός αυτός τίτλος την επιτυχή συμμετοχή του ενδιαφερόμενου δικηγόρου σε προηγούμενη εξέταση των γλωσσικών του γνώσεων.

Παράρτημα

Διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας

[...]

Άρθρο 6

(1) Στα μητρώα [δικηγορικού συλλόγου του Λουξεμβούργου] εγγράφεται μόνο όποιος

a) παρέχει τα απαιτούμενα εχέγγυα εντιμότητας·

b) αποδεικνύει ότι έχει τα προσόντα για την πραγματοποίηση δικηγορικής άσκησης·

κατ' εξαίρεση, το Conseil de l'ordre (διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου) μπορεί να απαλλάσσει τους αιτούντες που έχουν πραγματοποιήσει άσκηση

στο κράτος προέλευσης και αποδεικνύουν πενταετή τουλάχιστον επαγγελματική πείρα από την υποχρέωση εκπλήρωσης ορισμένων προϋποθέσεων για την πραγματοποίηση της άσκησης·

c) έχει τη λουξεμβουργιανή ιθαγένεια ή ιθαγένεια κράτους μέλους των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Για τους αιτούντες που δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων το διοικητικό συμβούλιο μπορεί, αφού ζητήσει τη γνώμη του Υπουργού Δικαιοσύνης, να χορηγήσει απαλλαγή από την προϋπόθεση αυτή, εφόσον αποδεικνύεται η ύπαρξη αμοιβαιότητας από την πλευρά του κράτους μη μέλους. Το ίδιο ισχύει και για τους αιτούντες που υπόκεινται στο καθεστώς των πολιτικών προσφύγων και στους οποίους έχει χορηγηθεί άσυλο στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου.

[...]

Άρθρο 24

(1) Με τον παρόντα νόμο συνιστάται ένα πειθαρχικό και διοικητικό συμβούλιο (Conseil disciplinaire et administratif), το οποίο απαρτίζεται από πέντε δικηγόρους του πίνακα I, από τους οποίους οι τέσσερις εκλέγονται, με απλή πλειοψηφία, από τη γενική συνέλευση του δικηγορικού συλλόγου Λουξεμβούργου και ένας από τη γενική συνέλευση του δικηγορικού συλλόγου του Diekirch. Η γενική συνέλευση του δικηγορικού συλλόγου Λουξεμβούργου εκλέγει τέσσερα αναπληρωματικά μέλη και η γενική συνέλευση του δικηγορικού συλλόγου του Diekirch ένα αναπληρωματικό μέλος. Κάθε τακτικό μέλος αντικαθίσταται, σε περίπτωση κωλύματος, από αναπληρωματικό μέλος του δικηγορικού συλλόγου στον οποίο ανήκει, σύμφωνα με τη σειρά αρχαιότητας, και, σε περίπτωση κωλύματος των αναπληρωματικών μελών του συλλόγου του, από αναπληρωματικό μέλος του άλλου δικηγορικού συλλόγου.

(2) Η διάρκεια της θητείας των μελών είναι διετής από τη 15η Σεπτεμβρίου που ακολουθεί την εκλογή τους. Σε περίπτωση που κενωθεί θέση τακτικού ή αναπληρωματικού μέλους, ο αντικαταστάτης διορίζεται από το Conseil disciplinaire et administratif. Η θητεία των διοριζόμενων αυτών αντικαταστατών λήγει κατά το χρονικό σημείο κατά το οποίο θα έληγε η θητεία του εκλεγέντος μέλους το οποίο αντικαθιστούν. Επιτρέπεται η κατόπιν εκλογής ανανέωση της θητείας των μελών του Conseil disciplinaire et administratif.

(3) Το Conseil disciplinaire et administratif εκλέγει τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρό του. Σε περίπτωση κωλύματος του προέδρου και του αντιπροέδρου, προεδρεύει το αρχαιότερο μέλος. Το νεότερο μέλος του Conseil disciplinaire et administratif ασκεί καθήκοντα γραμματέα.

(4) Μέλος του Conseil disciplinaire et administratif μπορεί να γίνει όποιος έχει τη λουξεμβουργιανή ιθαγένεια, είναι εγγεγραμμένος από μία τουλάχιστον πενταετία στον πίνακα Ι των δικηγόρων και δεν είναι μέλος του διοικητικού συμβουλίου του συλλόγου.

(5) Αν το Conseil disciplinaire et administratif δεν μπορεί να συγκροτηθεί σύμφωνα με τα ανωτέρω, τα μέλη του διορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου στον οποίο ανήκουν τα μέλη που πρέπει να αντικατασταθούν.

[...]

Άρθρο 26

[...]

(7) Σε περίπτωση μη τήρησης της σειράς αρχαιότητας σε βάρος δικηγόρου εγγεγραμμένου στο μητρώο, άρνησης εγγραφής ή ανανέωσης της εγγραφής ή αμφισβήτησης της αρχαιότητας ενός εγγεγραμμένου δικηγόρου, καθώς και στις περιπτώσεις των άρθρων 22, παράγραφος 2, 23, 34, παράγραφος 3, και 40, παράγραφος 1, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να προσφύγει στο Conseil disciplinaire et administratif εντός 40 ημερών από την παράδοση, κοινοποίηση ή αποστολή της προσβαλλόμενης απόφασης σύμφωνα με έναν από τους τρόπους που προβλέπονται στην παράγραφο 6. Κατά τη διαδικασία αυτή δεν χρειάζεται διορισμός δικαστικού πληρεξουσίου.

[...]

Άρθρο 28 (όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 2002)

(1) Οι διάδικοι, ο εισαγγελέας και ο πρόεδρος του οικείου δικηγορικού συλλόγου μπορούν να ασκήσουν έφεση κατά όλων των αποφάσεων του Conseil disciplinaire et administratif, εκτός από τις αποφάσεις που εκδίδονται κατά το άρθρο 22, παράγραφος 2.

(2) Προς τούτο συνιστάται ένα δευτεροβάθμιο πειθαρχικό και διοικητικό συμβούλιο (Conseil disciplinaire et administratif d'appel), το οποίο απαρτίζεται από δύο εφέτες (μέλη του Cour d'appel) και τρεις δικηγόρους του πίνακα Ι ως πάρεδρα μέλη.

Τα μέλη του δευτεροβάθμιου αυτού συμβουλίου που είναι δικαστές, οι αναπληρωτές τους και ο γραμματέας του διορίζονται, κατόπιν πρότασης του Ανώτατου Δικαστηρίου (Cour supérieure de justice), με διάταγμα του Μεγάλου Δούκα για δύο έτη. Η αποζημίωση που τους καταβάλλεται καθορίζεται με διάταγμα.

Οι δικηγόροι που είναι πάρεδρα μέλη και οι αναπληρωτές τους διορίζονται με διάταγμα για δύο έτη. Επιλέγονται μεταξύ πέντε δικηγόρων που είναι εγγεγραμμένοι από μία τουλάχιστον πενταετία στον πίνακα Ι των δικηγόρων και προτείνονται από κάθε δικηγορικό σύλλογο.

Η ιδιότητα του παρέδρου μέλους είναι ασυμβίβαστη με την ιδιότητα του μέλους του διοικητικού συμβουλίου του δικηγορικού συλλόγου ή του Conseil disciplinaire et administratif.

Το δευτεροβάθμιο αυτό πειθαρχικό και διοικητικό συμβούλιο συνεδριάζει στους χώρους του Cour supérieure de justice, το οποίο του παρέχει επίσης τη σχετική γραμματειακή υποστήριξη.

Καθήκοντα προέδρου ασκεί ο αρχαιότερος δικαστής.

(3) Η έφεση κατατίθεται στη γραμματεία του Cour supérieure de justice εντός προθεσμίας 40 ημερών, η οποία αρχίζει να τρέχει, όσον αφορά τους διαδίκους, τον εισαγγελέα και το διοικητικό συμβούλιο του οικείου συλλόγου, από την ημέρα κατά την οποία τους κοινοποιήθηκε η απόφαση, κατόπιν ενεργειών του προέδρου του Conseil disciplinaire et administratif, με συστημένη επιστολή και αποδεικτικό παραλαβής.

(4) Οι διατάξεις του άρθρου 26 σχετικά με την απόδειξη και τη διαδικασία έχουν κατ' αναλογία εφαρμογή στο δευτεροβάθμιο πειθαρχικό και διοικητικό συμβούλιο.

Άρθρο 29

(1) Κατά της απόφασης που εκδίδεται επί της έφεσης μπορούν να ασκήσουν αναίρεση οι διάδικοι, ο εισαγγελέας και ο πρόεδρος του οικείου δικηγορικού συλλόγου.

(2) Για την άσκηση της αναίρεσης, τη διεξαγωγή των αποδείξεων και την έκδοση της απόφασης εφαρμόζονται κατ' αναλογία οι διατάξεις του αστικού δικονομικού δικαίου. Η προθεσμία για την άσκηση αναίρεσης αρχίζει να τρέχει από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση επί της έφεσης κοινοποιήθηκε από τον γραμματέα με συστημένη επιστολή και αποδεικτικό παραλαβής.

[...]

[...]

Άρθρο 3

(1) Ο Ευρωπαίος δικηγόρος, για να μπορεί να ασκεί το επάγγελμά του στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου με τον επαγγελματικό του τίτλο καταγωγής, πρέπει να είναι εγγεγραμμένος σε έναν από τους δικηγορικούς συλλόγους του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου.

Προς τούτο πρέπει να υποβάλει πλήρη αίτηση, συνταγμένη στα γαλλικά, στον πρόεδρο (Bâtonnier) του δικηγορικού συλλόγου της περιφέρειας του δικαστηρίου εντός της οποίας προτίθεται να εγκατασταθεί. Ο Ευρωπαίος δικηγόρος πρέπει όχι μόνο να προσκομίσει τα έγγραφα και στοιχεία που απαριθμούνται κατωτέρω στο σημείο 2, αλλά και να αναφέρει στην αίτησή του αν είναι μέλος κάποιας ομάδας στο κράτος μέλος καταγωγής του και ενδεχομένως να παράσχει κάθε χρήσιμη πληροφορία για την ομάδα αυτή.

(2) Το διοικητικό συμβούλιο του δικηγορικού συλλόγου του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου στον οποίο έχει υποβληθεί η αίτηση του Ευρωπαίου δικηγόρου για άδεια άσκησης του επαγγέλματός του με τον επαγγελματικό τίτλο καταγωγής του εγγράφει τον δικηγόρο αυτό στα μητρώα του εν λόγω συλλόγου κατόπιν συνέντευξης, κατά την οποία εξακριβώνει αν ο δικηγόρος αυτός κατέχει τις γλώσσες τουλάχιστον που αναφέρονται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο d, του νόμου της 10ης Αυγούστου 1991, και αφού λάβει υπόψη τα στοιχεία που πρέπει να έχουν προσκομιστεί κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχεία a, c, πρώτο εδάφιο, και d, του νόμου της 10ης Αυγούστου 1991 και το πιστοποιητικό για την εγγραφή του ενδιαφερόμενου Ευρωπαίου δικηγόρου στα μητρώα της αρμόδιας αρχής του κράτους μέλους καταγωγής. Το εν λόγω πιστοποιητικό υποβάλλεται εκ νέου τον Ιανουάριο κάθε έτους και δεν πρέπει να έχουν παρέλθει εκάστοτε περισσότεροι από τρεις μήνες από την ημερομηνία έκδοσης του πιστοποιητικού αυτού.

Αν δεν υποβληθεί το πιστοποιητικό, το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου μπορεί να αποφασίσει τη διαγραφή του Ευρωπαίου δικηγόρου.

Η εγγραφή του Ευρωπαίου δικηγόρου στα μητρώα του συλλόγου αφορά τον πίνακα IV, τον πίνακα των δικηγόρων που ασκούν το επάγγελμά τους με τον επαγγελματικό τίτλο καταγωγής τους, όπως προβλέπεται από το άρθρο 8, παράγραφος 3, σημείο 4, του νόμου της 10ης Αυγούστου 1991.

Το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου που προβαίνει στην εγγραφή ενημερώνει σχετικά την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους καταγωγής.

(3) Οι αποφάσεις για την απόρριψη της αίτησης εγγραφής που υποβάλλεται κατά την παραπάνω παράγραφο 2 ή για τη διαγραφή δικηγόρου πρέπει να είναι αιτιολογημένες. Κοινοποιούνται στον Ευρωπαίο δικηγόρο με συστημένη

επιστολή και αποδεικτικό παραλαβής. Οι αποφάσεις υπόκεινται στα ένδικα μέσα που προβλέπονται στα άρθρα 26, παράγραφος 7, επ. του νόμου της 10ης Αυγούστου 1991 σύμφωνα με τις προβλεπόμενες εκεί προϋποθέσεις.

(4) Όταν ένας από τους δικηγορικούς συλλόγους του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου δημοσιεύει τα ονόματα των δικηγόρων που είναι εγγεγραμμένοι στα μητρώα του, δημοσιεύει επίσης τα ονόματα των εγγεγραμμένων Ευρωπαίων δικηγόρων που ασκούν το επάγγελμά τους με τον επαγγελματικό τίτλο καταγωγής τους.

(5) Αν η αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους, πλην του Λουξεμβούργου, προβαίνει σε εγγραφή στα μητρώα της δικηγόρου που είναι εγγεγραμμένος στα μητρώα ενός από τους δικηγορικούς συλλόγους του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου, τα στοιχεία που αναφέρει το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 98/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, διαβιβάζονται στον πρόεδρο του δικηγορικού συλλόγου του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου στον οποίο είναι εγγεγραμμένος ο δικηγόρος αυτός.

[...]

Άρθρο 14

Ο νόμος της 10ης Αυγούστου 1991 σχετικά με το δικηγορικό επάγγελμα, όπως έχει τροποποιηθεί, τροποποιείται ως εξής:

[...]

III. Στο άρθρο 6, παράγραφος 1, προστίθεται το ακόλουθο στοιχείο d:

«d) κατέχει τη γλώσσα της νομοθεσίας και τις γλώσσες της διοίκησης και της δικαστηριακής πρακτικής, κατά την έννοια του νόμου της 24ης Φεβρουαρίου 1984 για το γλωσσικό καθεστώς.»